

Rodzeństwo dzieci niepełnosprawnych

Szanse i ryzyka

Psycholog - Edna Palm

Tłumaczenie:
Psycholog - Dorota Fedorowska
(Fundacja EDUCO)

Czynniki obciążające rodziny posiadające niepełnosprawne dziecko

- Obciążenie emocjonalne
- Dodatkowe obciążenie materialne i organizacyjne
- Nagła konfrontacja z istniejącymi normami społecznymi
- Dezorientacja we wzajemnych relacjach rodzinnych / zaburzenie równowagi wewnątrz rodziny

Możliwe zasoby rodziny

➤ **Przekonania**

(wewnętrzne nastawienie, religia)

➤ **Związki społeczne**

(satysfakcja ze związku małżeńskiego, rodzina, przyjaciele)

➤ **Zasoby zewnętrzne**

(dochody, poziom wykształcenia, warunki mieszkaniowe)

➤ **Zdrowie, energia, obyczajowość**

(wiek matki, dobre samopoczucie psychiczne i fizyczne, poziom zadowolenia w codziennym życiu)

Istnieją zasadnicze różnice
w procesach
przepracowywania
pomiędzy rodzicami i
rodzeństwem dzieci
niepełnosprawnych

Rodzice

- Kryzys życiowy, prowadzący do relatywnie dojrzałej osobowości
- Zmiana dotychczasowej koncepcji życia
- Przewlekły proces stale zachodzącej adaptacji

Rodzeństwo

- Obciążanie rodziców zaistniałą sytuacją
- Brak zmiany orientacji celów rozwojowych: Odejście od rodziny i budowanie samodzielnego życia
- Często pozbawiony uprzedzeń kontakt z niepełnosprawnym rodzeństwem

**Co oznacza
niepełnosprawne dziecko
w rodzinie dla jego
rodzeństwa ?**

- Wczesną konfrontację z cierpieniem
- Zakaz rywalizacji z chorym dzieckiem
- Często występujący rozwój poczucia winy
- Mniejszy dostęp do rodziców
- Ograniczone możliwości zawierania przyjaźni
- Doświadczanie zamiany ról w stosunku do kolejności urodzeń (np. młodsze w roli starszego)
- Częste pojawianie się lęków
- Życie w rodzinie odmiennej od innych

**Jakie czynniki sprzyjają
pozytywnemu rozwojowi
rodzeństwa?**

➤ **Osobowość rodziców**

➤ **Atmosfera w rodzinie**

- Wzorce rodzicielskie
- Adaptacja rodziny do niepełnosprawności
- Postawa rodziców wobec siebie nawzajem
- **Sposób komunikowania się w rodzinie**

➤ **Kontakty zewnętrzne**

➤ **Podział czasu**

➤ **Rodzaj i stopień niepełnosprawności**

➤ **Sytuacja społeczno-ekonomiczna**

Rodzeństwo rozwija się prawidłowo, gdy:

- Ma przeważnie pozytywny stosunek do niepełnosprawnego dziecka
- Umie odgraniczyć siebie od niepełnosprawnego rodzeństwa
- Odczuwa również negatywne emocje, do których umie się przyznać, i wolno mu je wyrażać
- Nie wstydzi się (już) niepełnosprawnego dziecka w kontaktach ze światem zewnętrznym, środowiskiem
- Posiada przeważnie pozytywny obraz siebie
- Planuje swoją przyszłość niezależnie od niepełnosprawnego dziecka („Ma odwagę być w pewien sposób egoistyczne”)

Oznaki niepomyślnego rozwoju :

- Nadmierne dostosowanie społeczne
- Depresyjność; agresja
- Wyraźny dystans rodzeństwa do chorego dziecka
- Doświadczanie własnej bezsilności w kontakcie z niepełnosprawnym rodzeństwem

Pomocne dla rodzeństwa są:

- Otwarte rozmowy oraz dostosowane do wieku informacje na temat niepełnosprawności, wsparcia, planów na przyszłość
- Kontakt z wychowawcami i nauczycielami zdrowych dzieci
- Obecność życzliwych osób spoza rodziny
- Społeczno-ekonomiczne wsparcie dla rodzeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem rodzeństwa pochodzącego z rodzin zaniedbanych społecznie
- Wyuczenie efektywnych strategii radzenia sobie:
  - w kontaktach z trudnymi, agresywnymi dziećmi niepełnosprawnymi
  - w sytuacjach konfliktowych w środowisku społecznym

Pomocne dla rodziny jest:

- Poważne potraktowanie subiektywnej perspektywy dotkniętej problemem rodziny oraz współdecydowanie o doradztwie i działaniach terapeutycznych
- Działania doradcze i/lub terapeutyczne powinny być starannie dostosowane do dynamiki związków panujących w rodzinie oraz budowane na istniejących kompetencjach i zasobach
- W planowaniu terapii dziecka niepełnosprawnego należy uwzględnić sytuację rodziny oraz możliwe problemy rodzeństwa

Podsumowanie:

- **Rodzeństwo dzieci niepełnosprawnych bardzo wczesnie doświadcza znacznego dodatkowego obciążenia**
- **Rozwój w towarzystwie dziecka niepełnosprawnego może być również bodźcem sprzyjającym rozwojowi i kształtowaniu charakteru**
- **Dużej części rodzeństwa udaje się osiągnąć z wiekiem stabilną osobowość**
- **Wiele z tych osób charakteryzuje w późniejszym okresie szczególna dojrzałość, tolerancja, wrażliwość, zdolność radzenia sobie z obciążeniem oraz zaangażowanie społeczne**
- **Pokonanie „krytycznych wydarzeń życiowych” jest w dużej mierze możliwe dzięki wpływowi rodziny**
- **Rodzeństwo potrzebuje wsparcia ze strony społeczeństwa**

Koniec